

วรรณกรรมชาวนา

กาญจนา แก้วเทพ

บทนำ

หากเราเป็นนักวิชาการในสาขาประวัติศาสตร์และต้องการจะศึกษาถึงวิถีการดำรงชีวิตของชนชั้นสูงในราชสำนัก หรือแม้แต่การดำรงชีวิตของชาวต่างประเทศที่เข้ามาประเทศไทยในสมัยอดีต เราก็คงจะหางานบันทึกทางประวัติศาสตร์ในลักษณะเช่นนี้ได้โดยง่าย แต่ในทางตรงกันข้าม หากเราต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของสามัญชน การกินอยู่ การใช้ชีวิตของชาวบ้านธรรมดา ก็คงจะยากพอๆ กับการงมเข็มในมหาสมุทร ทั้งนี้เพราะประวัติศาสตร์ที่บันทึกโดยชนชั้นสูงย่อมไม่กล่าวถึงชีวิตของประชาชนคนเดินดินกินข้าวแกง หรือ

หากจะกล่าวถึง ก็คงผ่านการตีความจากทัศนะของชนชั้นนั้นมาแล้ว ภาพของประชาชนที่ออกมาจากสายตาของชนชั้นสูงจึงมีลักษณะบิดเบือน ไม่มีคุณค่าน่าเชื่อถือทางวิชาการ

ในการศึกษางานวรรณกรรมก็เช่นเดียวกัน ในอดีตเท่าที่ผ่านมา เราคงพบแต่วรรณกรรมของชนชั้นสูงที่เป็นเพียงชนกลุ่มน้อยของสังคมเท่านั้นที่ปรากฏให้เห็นชัด ราวกับว่าเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ ไม่ว่าจะเป็นละคร ละเมง เพลงไทยเดิม ล้วนแต่เล่นกันอยู่แต่ภายในราชสำนักเท่านั้นและได้รับภาพข่าวประกาศว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ส่วนวรรณกรรม

ของชาวไร่ชาวนา ไม่ว่าจะเป็นเพลงบอก เพลง
ปรบไก่ ลิเก หรือแม้แต่เพลงลูกทุ่งในปัจจุบัน
นั้น ทั้ง ๆ ที่วรรณกรรมเหล่านี้เป็นวรรณกรรม
บริสุทธิ์ที่สะท้อนภาพชีวิตที่แท้จริงที่เกิดขึ้นใน
สังคม ก็กลับได้รับการดูถูกเหยียดหยาม แม้คำ
ว่า “ลิเก” ก็ได้กลายไปเป็นคำคุณศัพท์ที่แสดง
ความต้อยต่ำ น่าหัวเราะเยาะ คนชั้นสูงหรือ
แม้แต่ชนชั้นกลางคงไม่กล้าประกาศให้ใคร ๆ
รู้ว่า เพลงประทับใจของเขา คือเพลงของ
สุรพล สมบัติเจริญ หรืออาจจะนึกคิดเสียด้วย
ซ้ำไปว่า ผ่าตุง ชื่น เสือแซนกระบอก ของ
สาวบ้านนาเป็นสัญลักษณ์เครื่องแต่งกายของ
ชนชั้นต่ำ ทั้ง ๆ ที่มีคนไทยกว่าครึ่งชาติกำลัง
สวมใส่อยู่

เมื่อวัฒนธรรมจากตะวันตกหลังไหลเข้า
มาในสังคมไทย วัฒนธรรมของชนชั้นสูงเดิม
ก็เริ่มเสื่อมโทรมลง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะ
ลักษณะที่ไม่รับกับชีวิตประจำวันประการหนึ่ง
และเพราะความเจริญทางเทคนิควิทยาที่เหนือ
กว่าอีกประการหนึ่ง ดังนั้นในสภาพปัจจุบัน
เพลงสากลจึงกระหึ่มไปทั่วสถานีวิทยของ
ประเทศไทย แทนที่เพลงไทยเดิมที่ผู้คนส่าย
หน้า ถึงแม้จะมีศิลปินของชนชั้นสูงหลายคน
พยายามที่จะรื้อฟื้นศิลปชั้นสูงให้มีชีวิตชีวาขึ้น
มาใหม่ แต่ก็คงพบกับความล้มเหลวเพราะ
ไม่อาจต้านทานศิลปะสมัยใหม่ของทางตะ-
วันตกได้

วัฒนธรรมชาวบ้านไม่เคยตาย

ไม่ว่าจะเป็นยุคอดีตหรือยุคปัจจุบัน ชนชั้น
สูงในอดีตหรือวัฒนธรรมตะวันตกในปัจจุบันก็
ไม่อาจหักล้างงาน วรรณกรรมของประชาชนได้
ลิเก เพลงลูกทุ่ง จึงคงยืนหยัดอยู่และทำหน้าที่
อย่างซื่อสัตย์มาทุกยุคทุกสมัย ถึงแม้จะมีการ
เปลี่ยนแปลงรูปแบบบ้างให้เหมาะสมกับกาล
เวลา แต่เนื้อหาอันก็ยังทำหน้าที่เช่นเดิม
ศิลปะบางชั้นอาจจะถูกรอบงำให้มีลักษณะ
ล้าหลัง แต่จะนั้นก็มียานวรรณกรรมหลายชั้นที่
สะท้อนให้เห็นสภาพเป็นจริงที่เกิดขึ้น คุณ
สมบัติเช่นนี้คงมีอยู่ในงานวรรณกรรมของ
ประชาชนมาแต่ครั้งอดีต และแม้ในปัจจุบันก็
ยังคงเห็นอยู่ได้อย่างชัดเจน

เมื่อพิจารณาจากอดีตกาล นักวิชาการที่ทำ
การศึกษาสังคมไทยมักจะเป็นผู้ที่รับใช้หมู่
ชนชั้นสูง ดังนั้นเนื้อหาวิชาการที่เกี่ยวกับ
สังคมไทยจึงเป็นเรื่องราวของชนชั้นสูงเสียทั้ง
สิ้น จึงไม่น่าเป็นการประหลาดใจว่า ถึงแม้
ชาวนาไทยนั้นจะมีมานานหลายร้อยปีแล้ว
ปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่ และยังจะต้องมีต่อไปอีก
นานในอนาคต และทั้ง ๆ ที่ชาวนาไทยเป็น
ชนชั้นที่ำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยอย่าง
มหาศาล เป็นชนชั้นที่มีจำนวนมากที่สุด แต่
จะหางานวิชาการทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ศึกษา
กันกว่าเกี่ยวกับเรื่องราวของชาวนาได้ยากยิ่ง

แต่แม้ว่าจะไม่มีการศึกษาค้นคว้าเรื่องราว
ของชาวนาไทยจากนักวิชาการอย่างเป็นระบบ
ระเบียบก็ตาม ประชาชนก็ได้ทำการบันทึก
ประวัติศาสตร์ของตนเองโดยผ่านออกมาใน
งานวรรณกรรมรูปแบบต่างๆ เช่น เพลงลูกทุ่ง
ก็ได้ทำหน้าที่เป็นดังบันทึกประวัติศาสตร์ของ
ประชาชน เพลงลูกทุ่งตอบสนองความต้องการ
ทางจิตใจของชาวไร่ชาวนาทั่วทุกหัวระแหง
เนื้อหาของเพลงได้สะท้อนให้เห็นความคิดและ
ความรู้สึกของมวลชาวนา และผู้ไร่ยากรทั้ง
หลายที่มีต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม
เพลงทุกเพลงบอกถึงความจริงที่เกิดขึ้นในชนบท
ที่ห่างไกล และเพราะว่าคนบ้านนอกนั้นมีน้ำใจ
ที่ใสสะอาด ถ้อยคำที่กลั่นกรองออกมาเป็น
เพลงจึงเป็นข้อเท็จจริงเสียเป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้
ว่าเพลงบางเพลงอาจจะแสดงออกมาในรูปเสียด

สีเย้ยหยัน แต่ก็แฝงเนื้อหาความเป็นจริงที่ไม่มี
ใครอาจปฏิเสธได้

เริ่มต้นความรักเป็นเดียวกับศิลปะทั่วไป

งานศิลปะส่วนมากมักจะมี “ความรัก”
แทรกผสมอยู่ด้วยเสมอ ไม่ว่าจะเป็นความรัก
ในรูปแบบใดก็ตาม บทกวีที่ดีสุด มักจะได้แก่
บทกวีที่พรรณนาถึงความรัก เพลงที่แต่งได้ทุก
ยุคสมัยก็คือเพลงลำนำนารัก ศิลปะของ
ประชาชนก็เช่นกัน ย่อมมีคำกล่าวขานถึงเรื่อง
ราวของความรักระหว่างหนุ่มสาวหรือความรัก
ระหว่างท้องถิ่น แต่ความรักของหนุ่มสาวชาว
บ้านนา นั้น ไม่ใช่ความรักที่เลื่อนลอยเพื่อพรำ
แต่ลำพังสองต่อสอง หากเป็นความรักที่เกี่ยวข้อง
ข้องกับการทำงาน ดังเช่น

“เห็นสวนแตงเปลี่ยนแดงเป็นขาว
 พื้จำพ้งหน้อย น้อยอ้อยครวญเพลง
 ชบเซาสมหนาวกระหน้า ดินแยกระแหง
 ... สาวสวนแตงสิ้นแรงทำไร่ อาลัยหา

ไอ้ออกสาวปวศร้าวหวนไหว...
 บรรเลงรักเก่า สวนแตงบ้านเรา
 แห้งแล้ง สวนแตงไม่มีคนทำ...
 ไอ้พื้จำกลับมาอย่าลืม”

(เสียงคราญจากสวนแตง)

นี่คือบทเพลงของประชาชน ประชาชนชาวไร่ชาวนาที่ต้องทำมาหากิน ดังนั้นจิตสำนึกของประชาชนในทุกเรื่อง แม้แต่ในเรื่องความรัก ย่อมสอดคล้องไปกับการผลิต การทำงานอยู่เสมอ ความรักของชาวไร่ชาวนาจึงเป็น ความรักที่แท้จริง ไม่เลือนลอย และมีชีวิตชีวา

วัฏจักรของชาวนา

เพลงลูกทุ่งย่อมมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชาวไร่ ชาวนามากที่สุด เพราะเพลงลูกทุ่งเป็นเพลงเพื่อชาวนา ของชาวนา และโดยชาวนาอย่างแท้จริง เมื่อหลายสิบปีมาแล้ว เพลงลูกชาวนา เป็นเพลงที่สะท้อนให้เห็นภาพชีวิตของเด็กท้องไร่ท้องนาได้อย่างดี.

“ฉันเป็นลูกชาวนา เกิดมาในชนบทใหญ่
 บัดนี้ฉันเจริญวัย พ่อฉันใช้ให้เลี้ยงควายวันยังค่ำ
 เข้าก็ตื่นไปนา กลับมาสूरียาก็ตกค่ำ
 แดดเผาเสียจนตัวดำ สุขเหลือล้ำ
 ค่ำแล้วเพลินหลับไป มีชีวิตกังวล
 ดนรันทนทำงานเฒ่าใหญ่ รอบรู้วิชาเลี้ยงควาย
 หมั่นเลี้ยงไว้ได้ไถนาคู่กัน...”

(ลูกชาวนา)

ใช่สิ ลูกชาวนา วิชาการเฉพาะด้าน ก็คือรอบรู้วิชาเลี้ยงควาย เพื่อว่าโตขึ้นจะได้รับหน้าที่ทำไร่ไถนาสืบแทนพ่อแม่ต่อไป แต่บางทีก็ อาจจะไม่เป็นเช่นนั้น เพราะ

“ความรู้มีเพียงแค่ชั้นป. ๔

สุพรรณบุรีดินแดนบ้านป่า

เป็นเด็กบ้านนอกคอกนา

ฟังเสียงบรรเลงจากเพลงลูกทุ่ง

โปรดช่วยผดุงให้ความเมตตา

ไม่มีเงินค่าเช่านา

ผมสัจจจากดอนเจดีย์

นักร้องคนที่ชื่อสายัณห์ สัญญา

เสียงโชคชะตามากับเสียงเพลง...

วอนแฟนบ้านป่าในกรุง

เพราะความยากจนผมจึงต้องจากบ้านมา

สายัณห์ สัญญาจึงมาร้องเพลง

(นักเพลงคนจน)

จากวันนั้นมาจนถึงวันนี้ ความหวังที่จะได้ทำนาบนผืนแผ่นดินที่รักต้องหลุดลอยไปความหวังเล็ก ๆ น้อย ๆ ของลูกชาวนาที่จะได้เลี้ยงอายทุกข์อีเผือกเอาไว้ ไถนาคู่กันต้องพังทะลายลง สายัณห์ สัญญา จึงเกิดขึ้น หนุ่มลูกทุ่งต้องถูกผลักดันให้ออกจากไร่นาของตน และไม่มีเงินค่าเช่า แต่คนที่พบเส้นทางชีวิตเช่น สายัณห์ สัญญา ได้มีโอกาสมาเป็นนักร้องลูกทุ่งนั้นจะมีสักกี่คน ส่วนที่ร่อนเร่อยู่ตามโรงงานอุตสาหกรรม รับจ้างแบกปูนขนทรายทำงานหนักเร่ร่อนตามไร่อ้อยนั้นก็มีจำนวนสักกี่หมื่นกี่แสนคน สดใส ร่มโพธิ์ทอง ได้เป็นตัวแทนของหนุ่มสาวชาวบ้านที่ล้มละลายทั้งหลาย เพราะ

“เรามั่นคนชาวนาอยู่กับควาย

จะหน้าหนาวหน้าร้อนกันนอนหนาว

ก็ชาวนาหน้าดำก่ำดำมเคียว

สู้ทนอาภัพจับคันไถ

ตากฝนตากลมตามอูรา

ฟังเสียงพิณเสียงแคนแดนบ้านเรา

เสียงแผ่วแผ่วดังฟังไพเราะ

ไม่เคยหลงแสงสีที่โอฬาร

เรามั่นคนจนจนคนเดียวตาย

ขาดสวอนนอนอยู่คูไหน...

ใครจะมาแลเหลียวให้เกี้ยวพา

ผิวกายดำคล้ำตามประสา

มีไอ้ทุยเต็มหน้าอยู่ริมทาง

เสียงขลุ่ยเกี้ยวสาวดังกังวาน

เสียงเสนาะหมู่เฮาชาวอีสาน

ภักตาคารไม่เข้าเราคนจน”

(เราคนจน)

หากใครอยากรู้ว่าทำไมชาวนาจิงยากจนอยู่ตลอดเวลา บางที ชาตรี ศรีชล คงจะมองเห็นปรากฏการณ์ในระบบสังคมที่เอารัดเอาเปรียบชาวนานี้บ้างว่า

“โอกาสหน้าที่จะมาหาใหม่...
ข้าวขึ้นราคาอย่าหลงว่าจายเสียหนุ่ม
พ็อยู่ไกลหัวใจมันกลุ้มร้อนรุ่มดังเดือนเมษา...”

(สาวผักไห่)

ถ้าไม่ถูกเอาเปรียบจากคนด้วยกันเอง ก็อาจจะเป็นเพราะภัยธรรมชาติ

“^๗ ^๘ ^๙
พเป็นคนจนจึงต้องทนทำงานเหนื่อยแรง...
ไร่นาที่ทำเวรกรรมไ้อัยมาแล้ง
มันเกิดความแห้งแล้ง แห้งแล้งไปเสียทั้งปี
แหงนมองดูฟ้าก็หม่นหมองดินอีกที่...”

(ข้าวไม่มีขาย)

ภัยธรรมชาตินี้หากวิเคราะห์กันให้ถึงที่สุดแล้ว ภัยบางอย่างก็เกิดจากน้ำมือมนุษย์ด้วยกันเอง เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม เพราะป่าไม้ถูกทำลาย ภัยธรรมชาติบางอย่าง ถ้ามนุษย์เราช่วยเหลือกันก็อาจจะบรรเทาความเดือดร้อนได้บ้าง แต่ในสังคมเช่นนี้ ภัยอันใดก็ไม่อันตรายนเท่า กับภัยจากน้ำมือมนุษย์ด้วยกันเอง

ผู้หญิงลูกทุ่งสวยอย่างไร

เวลาที่อ่านวรรณกรรมชั้นสูงหรือแม้แต่ศิลปะปัจจุบันที่กล่าวถึงความงามของสตรีมักจะหนีไปไม่พ้นกับภาพพรรณนาความงามที่ดวงตา ปาก แก้ม คีว คาง รูปร่างอันล้วนแต่เป็นรูปลักษณ์เสียทั้งสิ้น รูปลักษณ์ภายนอกนั้นนับวันแต่จะร่วงโรยไป ถึงแม้ในยุควิทยาศาสตร์ปัจจุบันจะพยายามใช้วิทยาการสมัยใหม่มาจัดสร้างให้ความอับเฉาอันยืดยาวเวลาช้าลง แต่ก็ไม่สามารถฝืนได้ ทักษะที่ถูกต้องของประชาชนที่มีต่อความงามของสาวลูกทุ่งก็คือ

หากใครอยากรู้ว่าทำไมชาวนาจิงยากจนอยู่ตลอดเวลา บางที ชาตรี ศรีชล คงจะ
มองเห็นปรากฏการณ์ในระบบสังคมที่เอารัดเอาเปรียบชาวนานี้บ้างว่า

“โอกาสหน้าที่จะมาหาใหม่...
ข้าวขึ้นราคาอย่าหลงว่าจายเสียหนุ่ม
พ็อยู่ไกลหัวใจมันกลุ้มร้อนรุ่มดังเดือนเมษา...”

(สาวผักไห่)

ถ้าไม่ถูกเอาเปรียบจากคนด้วยกันเอง ก็อาจจะเป็นเพราะภัยธรรมชาติ

“^๗ ^๘ ^๙
พเป็นคนจนจึงต้องทนทำงานเหนื่อยแรง...
ไร่นาที่ทำเวรกรรมโง่มาแล้ง
มันเกิดความแห้งแล้ง แห้งแล้งไปเสียทั้งปี
แหงนมองดูฟ้าก็หม่นหมองดินอีกที่...”

(ข้าวไม่มีขาย)

ภัยธรรมชาตินี้หากวิเคราะห์กันให้ถึงที่สุดแล้ว ภัยบางอย่างก็เกิดจากน้ำมือมนุษย์
ด้วยกันเอง เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม เพราะป่าไม้ถูกทำลาย ภัยธรรมชาติบางอย่าง ถ้ามนุษย์เรา
ช่วยเหลือกันก็อาจจะบรรเทาความเดือดร้อนได้บ้าง แต่ในสังคมเช่นนี้ ภัยอันใดก็ไม่อันตรายนเท่า
กับภัยจากน้ำมือมนุษย์ด้วยกันเอง

ผู้หญิงลูกทุ่งสวยอย่างไร

เวลาที่อ่านวรรณกรรมชั้นสูงหรือแม้แต่ศิลปะปัจจุบันที่กล่าวถึงความงามของสตรีมักจะ
หนีไปไม่พ้นกับภาพพรรณนาความงามที่ดวงตา ปาก แก้ม คีว คาง รูปร่างอันล้วนแต่เป็นรูปลักษณ์
เสียทั้งสิ้น รูปลักษณ์ภายนอกนั้นนับวันแต่จะร่วงโรยไป ถึงแม้ในยุควิทยาศาสตร์ปัจจุบันจะพยายาม
ใช้วิทยาการสมัยใหม่มาจัดสร้างให้ความอับเฉาอันยืดยาวเวลาช้าลง แต่ก็ไม่สามารถฝืนได้ ทักษะที่ถูกต้องของ
ประชาชนที่มีต่อความงามของสาวลูกทุ่งคือ

“กินข้าวกับน้ำพริกสิจะ ถึงได้สะอาดสวย
 บ้านน้องใช้รำใช้รวย มีแต่กุ้งแต่หอย
 เก็บผักตักน้ำตามประสา คนป่าคนดง
 ค่ำลงอาบน้ำตามคลอง น้ำในคลองนาลอย
 ไม่เคยเสริมทรงองค์เอยของเอยของปลอม
 เหลือบยุ้งไรบิณฑอม ไม่ให้ตอมเนือกลอย
 กินอะไรก็สวย เพราะเขาสวยประจำ ธรรมชาติสร้างมา
 ไม่ต้องทาหน้าตาให้มันเหมือนลิเก เขาก็เก้เลิศลอย
 คนในกรุงนุ่งยาวสวมรองเท้านุ่งจิ้ง กงจะปลั่งสักวัน
 ลองไปเดินบ้านฉันไม่ทันถึงสามวา ตกคันทาลอย

(กินข้าวกับน้ำพริก)

นี่คือทัศนคติตรงข้ามกับความงามของชนชั้นสูงที่นิยมยกย่อง นักร้องลำเตียน ซึ่งต้อง
 เป็นนักร้องที่ไม่เคยทำงานอะไรมาก่อนเลย หรือความสวยแบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่เสริมของปลอม
 ทั่วไป ความงามที่แท้จริงของสาวชาวบ้าน คือความงามตามธรรมชาติ สดสวยด้วยร่างกายที่แข็งแรง
 ทำงาน เก็บผักตักน้ำตามประสาสาวชาวไร่ แต่งกายรัดกุมเหมาะกับชีวิตทำงานของตน

จากห้องนาสู่โรงงาน : พัฒนาการจากยุคศักดินาสู่ทุนนิยม

สภาพความแร้นแค้นในชนบท และการล่มสลายในอาชีพเกษตรได้ผลักดันให้หนุ่ม
 สาวบ้านนาต้องเดินทางเข้าสู่ป่าคอนกรีตเพื่อหางานทำ เก็บเงินเก็บทองส่งกลับไปบ้านด้วยความ
 หวังที่ว่า สักวันคงจะมีโอกาสซื้อที่ดินที่เสียไปกลับคืนมาได้ บางคนต้องไปเป็นคนใช้ตามบ้านของ
 คนชั้นกลาง และชั้นสูงในเมืองใหญ่ บ้างก็เป็นกรรมกรก่อสร้าง แต่หลังจากที่ประเทศได้ชักชวน
 ให้ต่างชาติเข้ามาลงทุน หนุ่มสาวอีกส่วนหนึ่งก็ไปเป็นกรรมกรอยู่ตามโรงงาน โรงงานที่ค่อนข้าง
 จะแพร่หลายมากในบ้านเราก็คือ โรงงานทอผ้า ดังจะเห็นได้จาก

“ปิดไฟใส่กลอน จะเข้มั่งนอนคิดถึงไบหน้า
 นุ่งเขียนจดหมาย แล้วรีบทิ้งไปโรงงานทอผ้า
 ถึงคนซื้อฉันทนา ที่เคยสบตาเป็นประจำ”

(ฉันทนาที่รัก)

ชีวิตสาวบ้านนา : หลงทางเพราะสังคมชั่วร้าย

เมื่อไร่นาล้มละลาย เพราะถูกโกงหรือแห้งแล้ง จนต้องเข้านาเขาทำ แต่แม้กระนั้น ก็ยังไม่พอประทังชีพได้ สาวบ้านนาจำนวนหนึ่งจึงต้องถูกผลักดันให้เข้ามาเป็นโสเภณีอยู่ตามเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศไทยด้วยความหวังอันริบหรี่ว่า นี่อาจจะเป็นทางเลือกอันสุดท้ายที่จะทำให้เอาชีวิตรอดได้ หนุ่มบ้านนาคงจะเจ็บปวดทรมานใจยิ่งนัก จึงกัดฟันพูดว่า

“ช่างเถอะคนงาม ขอปล่อยตามตามวาสนา
พี่ไม่มีปัญญาขวัญตามองหน้าทำเหม็น

.....

แม่ปูไข่หลง แล้วคงมีไข่เต็มท้อง

ว่ายไปตามลำคลอง...

ไข่ก็เต็มตัว เต็มตัวผักก็ไม่มีมา น้าอายและชายหน้า

แม่ปูจำเป็นดารากลางแปลง...

แม่นายไก่หลงจากดวงหวังจะส่งแสง

ถูกกินจนสิ้นแรง แสงเลือนน้อย นอนตาลอยพอโทรม”

(ปูไข่ไก่หลง)

จนกระทั่งพบจุดจบ

“ฉันซื้อไข่ทุยวิ่งลุยท้องนา...

เธอซื้อรถเก๋งร้องเพลงฝ่าหรั่ง...

ไปเดินไปดั่งก็ช่างของเธอ

หรือเป็นดอกเตอร์ก็ไม่สนใจ

หมดสิ้นความสาวแก่ลง หมอนวดก็คงไปเป็นไม่ได้

ก็เลยต้องไปเป็นไก่ตาฟาง”

(ไก่อานาตาฟาง)

เสียงเยาะเย้ยระคนเจ็บปวดร้าวต่อศักดิ์ศรีของสาวบ้านนาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นเสียงจากหนุ่มท้องนาที่เสียสละยับยั้งการตัดสินใจของอิน้องที่เลือกทางเดินผิด แต่ถึงลงไปแล้ว ชาวไร่ชาวนาทุกคนย่อมรู้แก่ใจที่ว่า ลูกสาวหลานสาวของตนคงจะไม่มีใครอยากเลือกทางเดินชีวิตไปเป็นโสเภณีหรือหญิงขายตัว อาชีพที่ถูกเหยียดหยาม แต่สังคมนี้ได้ผลักดันให้เด็กสาวจากท้องทุ่งกลายเป็นวัตถุทางเพศอย่างไม่มีทางเลือก เสียงเย้ยหยันเหล่านี้คือเสียงที่ตีกระทบประชดประชันสังคมจากชาวชนบทผู้เสียเปรียบในทุกด้าน

ฐานทัพมาแล้วสาธุสัญญา : หงไว้แต่ความสูญเสีย

จากปัญหาโสเภณีที่คุกรุ่นเนื่องจากความคิดที่เอาเปรียบทางเพศที่ยังก่อกอยู่ในสังคมไทย การมีฐานทัพต่างชาติมาตั้งอยู่ในประเทศเปรียบประดุจลมที่ช่วยพัดกระพือให้ไฟรัยนี้ไหมแรงยิ่งขึ้น เมื่อมีฐานทัพไปตั้งอยู่ ณ แห่งใด ปัญหาโสเภณี เมียเช่า เด็กหัวแดง ย่อมตามมาเป็นขบวน

“ทำไมไม่ไปอยู่อเมริกา

คุณหญิงคอลลาร์กลับมาทำไมเมืองไทย

ฮ่วย บอกแล้วบ่ฟัง มีผัวฝรั่ง

เดี๋ยวมันก็ทิ้งเจ้าไป...

(เหม่่มปลาร้า)

ผู้ที่ก่อสงครามไม่เคยคำนึงถึงปัญหาเหล่านี้ พ่อค้าอาวุธเก่งแต่ทำกำไรที่เขาจะได้ แม้สงครามจะจบสิ้นแล้ว แต่ความสูญเสียเหล่านี้ ชีวิตของหญิงไทยเหล่านี้ ใครเล่าจะชำระค่าเสียหาย

เกิดอะไรขึ้นที่หอसान

เพลงลูกทุ่งจำนวนมากเป็นเพลงของชาวอีสาน เพราะอีสานเป็นแผ่นดินที่มีความทุกข์ยากและมีการต่อสู้มาเป็นเวลายาวนาน ลักษณะตามธรรมชาติ ประกอบกับการขาดการเหลียวแลจากผู้ปกครองทำให้อีสานแห้งแล้งเหลือเกิน

“ดินแยกแตกกระแหง ต้นไม้ใบเฉาแห้งแรงไม่มี
 ยืนมองไร่นาน้ำตาปริ่ ไม่มีน้ำจะทำนา
 โถเวרבันดาลให้ชาวอีสานสะอื้นกลืนกล้ำอุรา
 ไร่ป่อแห้งตายไอนายข้า โปรคเมตตาช่วยเหลือคนจน...
 ทนอยู่ดูชะตา เพื่อนพี่น้องไทยข้าโปรดปรานี
 ขอเพียงข้าวเกลือช่วยเหลือที่นี่ ไม่มีแล้วข้าจะกิน
 น้ำตาคนไทยที่ชาวอีสานร้องไห้ เลือดใจหลังริน...

(น้ำตาอีสาน)

เป็นไปได้ไหม เมืองไทยอยู่ข้าวอยู่น้ำ แต่คนไทยไม่มีข้าวจะกิน เสียงคร่ำครวญเช่นนี้
 กังมานานแสนนานแล้ว เมื่อไหร่หนอผู้คนจึงจะได้ยินเสียงนี้กันอย่างจริงจังเสียที

ไกรกันแน่ที่รักชาติ

มีคนไทยจำนวนมากที่ฟังเพื่อเพื่อพร่ำว่ารักชาติอยู่ไม่ขาดปาก (รักชาติจนน้ำลายไหล)
 แต่ไกรกันแน่ที่รักชาติและกำลังทำหน้าที่นี้อยู่

“ไกลสุดสายตา ขอบฟ้าสี่คราม แผ่นดินสยาม
 ไกรรุกไกรรานแล้วเป็นไม่ได้
 ทหารอากาศองอาจคะนองปกป้องฟ้าไทย
 ไตรรงค์ผืนใหญ่เทอดไว้สูงลิ้น...

(ทหารอากาศชาครัก)

“สิ้นแสงดาวดุกเหว่า...
 ราชการทหารเรียกใช้ ลูกน้ำเค็มทั่วทัพเรือไทย
 ผักเตรียมเอาไว้ทุกกอง...

(ลาสาวแม่กลอง)

ทหารเหล่านี้มาจากที่ใดเล่า ถ้าไม่ใช่ลูกหลานของชาวนาผู้ยากไร้และยามใดมีศึกสงครามขึ้นมา ก็ล้วนแล้วแต่พลทหารจากชั้นผู้น้อย ลูกหลานชาวไร่ชาวนาเท่านั้นที่เป็นทัพหน้าไปตายโดยมีนายพลนั่งอยู่ห้องแอร์เป็นผู้บัญชาการรบ พวกที่มีเงินหรือมีอำนาจ ก็มักจะใช้สิ่งที่ตนมีเอาเปรียบด้วยการหนีทหาร บพเรียนจากเวียดนาม ลาว เขมร ก็ได้ชี้ให้เห็นว่า นายทหารชั้นสูงเหล่านี้มักจะใช้ชีวิตในอนาคตอยู่ตามชายทะเลกาลิฟอร์เนีย หรือตามถนนกรุงปารีสเสียเป็นส่วนใหญ่

ชาวนา : ^๕ หงถูกดูแลและถูกหลอกลวง

ทัศนะที่สังคมมองชาวนานั้นมีสองด้าน ด้านหนึ่งหลอกลวงยกย่องชาวนาว่า เป็นกระดูกสันหลัง (ผุ ๆ) ของชาติ แต่ด้านที่ยังเป็นจริงกว่านั้นก็คือด้านที่เหยียดหยาม เราได้เรียนรู้อะไรหลายอย่างจากเพลงกลืนโคลนสาปควาย

“อย่าดูหมิ่นชาวนาเหมือนดังตาสี”

ท่วงทำนองอ่อนน้อมถ่อมตนยิ่งนัก ทั้ง ๆ ที่เป็นผู้มีบุญคุณต่อประเทศอย่างมหาศาล แต่ก็ไม่เคยยกตนข่มท่าน แม้จะถูกเหยียดหยาม ก็ตอบโต้ด้วยการขอร้อง

“ชีวิตเอยไม่เคยสบาย...”

บางที เมื่อเราอ่านหนังสือแบบเรียนหรือนวนิยายบางเรื่องที่พรรณนาว่าชาวนาไทยแสนจะสุขสบาย มีชีวิตชนบทอันสงบเงียบ มีการร้องรำทำเพลง เราก็อาจจะเห็นคล้อยตามไปด้วย แต่ถ้าเราได้เปิดโอกาสให้ชาวนาตัวจริงมาเล่าถึงชีวิตของตัวเองแล้วล่ะก็ เราจะได้ยินดังที่ได้ยินมาแล้วว่า “ชีวิตเอยไม่เคยสบาย” เพราะ “ไม่ลอยเลิศฟ้าเหมือนชาวสวรรค์ (ชาวกุ้ง)” เพราะชาวนาสวรรค์นั้นได้เอารัดเอาเปรียบเบียดบังแรงงานของชาวนาโดยไม่มีการใช้คนอย่างเท่าเทียมกัน

กลิ่นกายชาวนานี้เป็นกลิ่นโคลนสาปควาย ซึ่งถ้าจะหอม ก็หอมแต่

“หอมกลิ่นน้ำปรุพังอยู่ทุกวัน กลิ่นกระแจจันท์

หอมเอยผิวพรรณนั้นต่างชาวนา”

และท้ายสุด

“อย่าดูถูกชาวนาเห็นว่าอับเฉา มือถือเคียวขันเข้าเกี่ยวข้าวเลี้ยงเราผ่านมา
ชีวิตคนนั้นมีราคา ต่างกันแต่ชีวิตชาวนา บุชากลิ่นโคลนสาปควาย”

ได้มีกวีบางท่านมองเห็นความสำคัญของชาวไร่ชาวนาอย่างแท้จริง ท่านจึงใช้รูปแบบ
ท่วงทำนองเพลงกลืนโคลนสาปควายเช่นเดิม แต่ได้เปลี่ยนเนื้อหาให้มีลักษณะยกย่องเชิดชู
เกียรติยศชาวนาไทยให้ปรากฏต่อสังคม ด้วยเพลง ทูบรวงทอง

“ท่ามกลางแดดแผดเผาเปลวร้อนผ่าวตั้งไฟ กลางผืนดินนาไร้สุดฟ้ากว้างไกลสุดตา
ใครหนอทนทำงานกลางนา ไล่ควายคุ่มกุ่มไถพ่นผา ทำนาคลาตเมื่อยระบม รุ่งจนทั้งปัก
ดำชุ่มฉ่ำเหงื่อนอง แปลงผืนนางามผ่องเป็นทุ่งรวงทองน่าชม ยามหนาวเย็นผืนสุ้งแรงลม บักดำ
เกี่ยวข้าวมัดก้อนกลม ระดมแรงนวดสุดใจ”

จากแรงเป็นรวงเหลืองงามจนขาว เป็นข้าวหอมกรุ่น
น้ำแรงเนื่องหนูนั่นมากเพียงไหน รสข้าวละมุนหอมกรุ่นสะไบ
ด้วยหยาดเหงื่อใคร หอมเอยน้ำใจของเหล่าชาวนา

เหงื่อรินหยดหลังลงรดแผ่นดินไทย จนผิวดำเกรียมไหม้ บ่ท้อสู้ทนเรื่อยมา ความหวังเอยของ
เราชาวนา สักวันหนึ่งเมฆร้ายเคลื่อนคลา ชาวนาสุขสันต์ร่มเย็น

ใช่แล้ว สักวันหนึ่ง เมื่อเมฆร้ายเคลื่อนคลาด้วยมือทั้งสองข้าง แห่งหมู่ชาวนาเพลง
ลูกทุ่ง และงานวรรณกรรมชิ้นอื่น ๆ ของชาวนาจะก้องกังวานขับลำนำเชิดชูเกียรติยศแห่งชาวนา
ไทยสืบไป